

JAPÁN GAZDASÁGI SZÜKSÉGE

JAPÁN KIS SZIGETVILÁG VOLT egészen az orosz-japán háborúig. Csak azóta vetette meg lábát az ázsiai szárazföldön, amióta 1910-ben annektálta Chosent, vagyis Koreát s amióta 1932-ben fennhatósága alatt megalakult a független Mandzsúria, mai nevén Mandzsukuó. Ez a kis szigetország kis területe ellenére is nagyhatalommá fejlődött az utolsó 90 év alatt, mert bámulatos tanulékonyásával átvette a nyugati élet formáját és ütemét, véget vetett a mikádó eddigi árnyékuralmának, s erős központi kormányzat alá helyezte a nyughatatlan szigetek birodalma fiainak élniakarását, hegy szervezeten, erősen állja meg helyét két nagy szomszédja: az euráziai Orosz birodalom és az amerikai Únió között.

Ez a teljes egészében is csak 680.000 km² nagyságú Japán birodalom eltörpül a két kolosszus mellett. A nagyterületűséggel szemben adva van itt egy kis szigetország (382.000 km²) és a birtokai, amely kis terület azonban 100 millió embert kénytelen eltartani. És milyen ez a szigetország! hegységmilió, ahol a földnek csak egynegyedi észét lehet megművelni, ahol a területnek több mint a felét erdő borítja s ahol vulkánok, földrengések és tájfunok teszik próbára minduntalan a nép akaraterejét. És ez a mostoha természet ellen megacélosodott japán nép még hozzá oly igénytelen, hogy szinte hihetetlenül hangzik, hogy a japán és az amerikai életstandard úgy aránylanak egymáshoz, mint 10:1, mert amíg Japánban 0.125 hektár terület elegendő egy ember eltartására, addig az Únióban 1:12 hektárra van szükség. És ez a szigetország gazdasági javakban is szegény, miért is minden igyekezetével két okból is expanziós politikához folyamodott, kenyeret, illetőleg rizst akarván adni annak a 100 millió embernek, s igen fejlett gazdasági és állami életre törekedvén, hogy fennmaradjon a 192 milliónyi orosz és a 130 milliónyi amerikai vetélytárs között.

Japán gazdasági terének leglényegesebb része az anyaország, amelyet szigeti jellegénél fogva előszeretettel „Ázsia Nagy-Britanniá”-jának szoktak nevezni. Lényeges különbség van azonban a szigeti jellegükben, mert amíg a brit szigetek körül sekély a tenger, a kontinensnek alig 200 méter mélyen fekvő dobogóján ülnek a szigetek, addig a japán szigeteket több ezer méter mély tenger választja el a kontinensről. Különbség van a japán szigeteknek a szárazföldtől való jóval nagyobb távolságában is. A japán szigetek füzéralakban húzódnak dél felé, s az ázsiai kontinens orosz, mandzsúriai és koreai oldalával a Japán-tengert fogják közre, amely ma már nemzeti tengere Japánnak, mivel már csak az orosz partmellék nem japán birtok, illetőleg határterület. A sziget-füzérnek négy központi szigete Japán történeti földje. Az északi sziget Hokkaido, vagy az ismertebb nevén Jesszo. Akkor körülbelül, mint a Trianonban megcsonkított hazánk volt, avagy mint a brit szigetek közül az Ir-sziget, kereken 80.000 km². Bár csak Milano földrajzi szélességéig ér fel, mégis zordabb itt az éghajlat, s Jesszónak ez az északi jellege megmutatkozik mind az európai gabonaneműek és bab termelésében, mind pedig az alig 30-as népsűrűségi értékében. Ajnó őslakossága még mindig primitív életet élő természeti nép, amely halászattal és vadászattal foglalkozik. Japán második központi szigete Honshu, ismertebb nevén Hondo vagy Nippon. Ez utóbbi elnevezést használják egész Japán megjelölésére is. Hondo körülbelül kétszer akkora nagy, mint Jesszo, s kereken 200.000 km² területével körülbelül Nagy-Britannia nagyságának felel meg. Hegységmilió ez is, de már sűrűbben lakott, különösen délen, ahol kétszázon felül is van a népsűrűség. Sőt még

ennek kétszeresével is találkozhatunk a statisztikában, hacsak a tényleg lakott alacsonyabb vidékekről van szó. Hondo szigetéről történt a japánoknak az északi szomszédos Jesszo-szigetre való előnyomulása, amely éppen ennek zordabb klímája miatt csak lassan ment végbe. Hondo szigetének ismert hegye a Fuji vagy Fuzsijáma, a japánok szent hegye, amely közel 3800 m magas vulkán nemcsak szimbóluma Japánnak, hanem a buddhisták zarándokhelye is. Hóval fedett csúcsa erős ellentétként hat a gondosan megművelt rizsföldek miliójából kiemelkedve. Hondo a japán szigetvilág szíve. Három nagyvárosa közül Tokio a birodalom mai fővárosa, Kioto a sogunok egykori fővárosa és Osaka a mai modern gyáripari élet központja. Japán négy központi szigete közül Shikoku és Kiu-shu már csak 20.000, illetőleg 40.000 km. nagyságúak. Rizskultúra és selyemhernyótenyésztés jellemzi ennek a két déu szigetnek gazdasági életét. Ezek körülbelül már az egyiptomi Alexandria földrajzi szélességéig érnek le, azonban mégsem olyan melegek, mert Japánban a monszunszelek, a Kuroshio-áramlás és a Japán-tenger együttesen oly módon határozzák meg a szigetország klímáját, hogy enyhébb és nedvesebb a tele, mint az ázsiai szárazföldnek, viszont azonban a Kuroshio-áramlás nem egyenértékű társa a brit szigetországot melegítő Golf-áramlásnak, mert itt csak a meleg áramlás háta éri a japán szigeteket. A négy központi sziget mind északon, mind délen apró, vulkános szigetekben folytatódik. Ezek az összesen csak pár ezer km. nagyságú szigetek északon a Chi sima-, vagy Kurili-szigetek, délen pedig a Ryu kyu-szigetek. Ezek az apró szigetekből álló füzérek szintén egy-egy peremtengert fűznek le a Csendes-óceánról, mégpedig a Japán-tengertől északra elterülő Ochotszki-tengert és a Japán-tengertől délre elterülő Kelet-kínai-tengert. Az északi és déli apró szigetek közül sokkal fontosabbak a déliek, a Ryu-kyu-szigetek, mert ezek mindenkor kulturális hidat alkottak Kína és Japán között, s ennek a hidnak mintegy a szárazföld előtt álló szigeti hídfője az a Taiwan, vagy régi portugál nevén Formosa, amelyet 1895-ben a japán-kínai háborúban szerzett meg Japán, s amelynek nagy gazdasági jelentősége, hogy a világ kámforszükségletének háromnegyedrészt látja el. Fontos Formosa kulcshelyzete révén is, mert innen és a Taiwani-szorosban fekvő kis Hoko- vagy Pescadores-szigetéről Japán állandóan szemmel tarthatja a Délkínai-tengerre nyíló Kínát, Francia-Indokínát, az amerikaiak birtokában lévő Fülöp-szigeteket és Holland-Indiát, tehát azt a tájat, amelynek jövőbeli sorsával Japán expanziós politikája természetesen összefügg. Az indokínai események már bevezetői azoknak a területi igényeknek, amelyek szerint a geopolitikában a Japán-tenger tükörképeként egy újabb circummarinikus japán birodalomtesttel kell számolnunk. Japán birtokában van még a Jesszo északnyugati folytatásában fekvő Szachalin-sziget déli fele is, amelynek mesterségesen megvont határa a 50° északi szélességet követi. Ezt az orosz-japán háború eredményeként 1905-ben szerezte meg s ma Karafuto néven ismerjük. Szachalin különben 1875-ig orosz-japán kondominium volt, s mikor Japán róla az oroszok javára lemondott, a Kurili-szigetek kizárólagos birtokosa lett.

A japán szigetországnak ez a szűkreszabott gazdasági tere eddig a kontinensen Korea és Kína rovására tágult. Korea birtokával rízen és gyapoton kívül szénbányákhoz és vasérctelepekhez jutott a mindjobban iparosodó Japán, valamint megnövekedett a halászata is, de a túlnépesedett szigetország szempontjából a kérdés még nem volt megoldva, mert csak alig félmillió japán tudott itt elhelyezkedni s a japán ipar számára sem bizonyult Korea jó felvevő piacnak. Mandzsúria sem váltotta valóra a hozzáfűzött reményeket, mert zordabb klímája miatt szintén csak kb. félmillió japánnak adott új hazát s ásványkincsei közül csak a kőszén jeleit segítséget a japán gazdasági életnek, míg vasérc és petróleuma jelentéktelen. Jelentős azonban a nagy fejrjetartalmú szójabab termelése terén, hiszen a világtermelésnek háromötöd része innen származik. A mikronéziai szigetvilágban, tehát a Palau-, Mariana-, Karolina- és Marshall-szigetek mandátumterületén viszont trópusi

kultúrtájhoz jutott Japán, mert ezek az anyaország kopraszükségletének, déligyümölcsbehozatalának és foszfátkérdésének biztosításánál játszanak szerepet. Koprára, vagyis szárított kókuszdíóra a margaringyártásnál van szüksége.

Japán gazdasági organizmusának másik szerve, a gazdasági teret kihasználó ember. A japán nép, amelynek mongol magját arktikus, maláji, sőt talán polinéziai keveredés is érte, ma mégis faji egységként lép fel. És ebben az egységben van az őserő, amely fanatikus hittel párosul. Benne azonban annak ellenére, hogy már felvértezte magát a japán a nyugateurópai kultúrával, mégis továbbra is ősi japán szív dobog. Csak az élet külső, praktikus és technikai kérdéseiben lett európaivá, világnézetében, társadalmi szokásaiban, ősi erkölceiben s vallásában azonban az a régi nép maradt, amely immár 2600 esztendő múltja tekint vissza. Ezzel szemben a látszólagos európaiasodás, a nagy metamorfózis alig 90 esztendő alatt következett be. 1854-ben nyitotta meg Japán kapuit az amerikaiak fenyegetésére, s már 1867-ben oly belső központi erőről tesz tanúbizonyságot, amely eleve elejét veszi a Nyugat gyámkodásának. Szinte csodálatraméltó Japánnak ez a belső megerősödése és ez az átalakulás, s csak a kettő együtt készíthette elő a nagyhatalmi rangra való emelkedést. A nagy belső átalakulás Mutsuhito mikádó nevéhez fűződik, aki 1867-ben véget vetett a mikádók eddigi árnyékuralmának, kivette az ország igazi vezetését a sogun kezéből s Tokiót tette az ország tényleges fővárosává. Megszüntette tehát a középkori rendszerű hűbérállamot, amelynek fejedelmek, a daimiók mint kiskirályok korlátlanul uralkodtak a XII. század végéig a szamurainak nevezett lovagrend, az alsó nemesség és a nép felett, s megtörte a sogunok hatalmát, akik a XII. század vége óta a mikádó hatalmát teljesen elhomályosították. Japánnak ezzel a belső nagy átalakulásával kapcsolatban megindult a nyugati kultúra eredményeinek átvétele is s ebben az európaiak és amerikaiak készséggel jártak a japánok kezére. Tényleg nagyszerű vasutai, gyárai, mintaszerűen megszervezett hadserege s a tudományos kutatómunkába való intenzív belekapcsolódása azt mutatják, hogy ez a japán nép, az ősi kínai kultúra neveltje igen fogékony az európai kultúra befogadására is s ez a ritka fogékonyasága és alkalmazkodó képessége emelte a kínai fölé.

Japánnak, mint gazdasági organizmusnak másik két szerve: a település és a közlekedés is sok sajátosságot mutat. A települések képében mutatkozik meg Japán igazi arca, annak ellenére, hogy ma már átvette a nyugati élet formáját és ütemét. Igaz, hogy vannak milliós és közel milliós városai, mint amilyenek Tokio (6 millió), Osaka (3 millió), Nagoya (1.1 millió), Kioto (1.1 millió), Kóbé (900.000), Yokohama (700.000), de ezek a városok, valamint még 27 százezres városa is városképében egészen más benyomást kelt, mint a mi nyugati és középeurópai városaink. A japán városok általában mind egyformák, nincs egyéni karakterük, különben a város és falu között sincs nagy különbség. Főként síksági települések, feltűnő a városképben a vízszintes tagoltság uralma, házaik jobbára kicsinyek s egyformák, főképpen fából és papírból épülnek s szegények történelmi építészeti emlékekben, másrészt a terek, zöld pázsitok, parkok általában ismeretlenek

a japán városképben. Mindezekért viszont kárpótolja az embert a házak utcák tisztasága s ebben a tekintetben a japán város ellentétben áll a kínáival. Hogyan alakult ki a japán városoknak ez a képe, azt megmagyarázzák Japán természeti adottságai. A nép főként halból és rizsből él, ezért településében a hegyvidékeket elkerüli s városai, falvai síkságokon, medencékben, valamint tengerpartokon terülnek el. A japán szeret családi házában lakni, ezért uralkodik a városképben a vízszintes tagoltság, amelyet még tetéző a síkság háttérét bezáró halom pereme, a vízerek képe, valamint maga a tengerpart vonala is. Ebből a vízszintes vonaltömegekből a függőleges formaelemek csak alárendelten emelkednek ki, mégpedig egyes várak, templomok, a tűzveszélyek miatt elmaradhatatlan tűzoltótornyok és a nagyvárosok világító reklámtornyainak alakjában. A japán ház kicsinysége és egyformasága mellett is eredeti. Eredeti, mert miniatűr kertjeik a japán táj hű másai, apró hegyekkel, apró tavakkal, apró folyókkal, apró hidakkal, s mindez alig néhány négyzetméternyi területen. És az örökké nyughatatlan japán föld, az egyre megismétlődő földrengések is nyomot hagytak a japán települések képében, mert kőből, téglából nem volt tanácsos építkezni s ezért a fát és papírt használják. Van is a szigetországnak igen sok nagyszerű fája, s a papírgyártásban is remekel. Természetesen a nagyvárosok forgalmas üzleti negyedeinek városképében már ott találjuk a mi városképeink többemeletes, sőt sokemeletes épületeit, de ez már csak az újabb fejlődés eredménye. A fa és papír mint építőanyag az oka viszont annak a sok tűzveszélnek, amelyeknek számlájára kell írunk a japán városok történelmi építészeti emlékekben való szegénységét. A gyakori tüzek azonban elősegítették a városrendezést s ma már nem engedik meg a korábbi szűk, sokszor alig 3 méter széles utcákat.

Japánnak mint gazdasági organizmusnak közlekedési szerve is magán viseli a japán föld és élet bélyegét. Szigetországi jellegénél fogva igen lényeges szerepet játszik életében a tengerhajózás, de fejlett a vasúthálózat is. Kereskedelmi tengerésze a világhatalmak sorában harmadik helyen áll, s mindjárt Nagy-Britannia és az USA után következik, amint ezt az 1938. évi statisztikai értékek mutatják (18, 12, illetőleg 5 millió regisztrertonna). A vasúti hálózat fejlettsége, annak ellenére, hogy csak 1872-ben indult meg az első vasút, máris a skandináviai és balkáni államokénál jobb képet mutat, sőt az USA-val azonos jellegű. 100 km²-re Japánban 5,3 km vasúthossz jutott 1930-ban, az USA-ban pedig 5,4 km. Természetesen abszolút számban óriási az ellentét a kettő között, hiszen a nagyterületű Unió 420.000 km hosszú vasútvonala mellett a kisterületű Japánra csak 20.000 km vasútvonal jut. A szigetország az ázsiai kontinenst átszelő transzszibériai vasútból a Tsuruga—Vladivosztojk közötti japántengeri átkelővel kapcsolódik bele, amely Tsuruga mind a Japán-tengerhez közelebb fekvő Kiotónak, mind pedig a külső, csendesóceáni parthoz közelebb lévő mai fővárosnak, Tokiónak a közlekedési kapuja. Japán utcai közlekedési életének sajátos, de már tűnőfélben lévő színfoltja a kulik vontató kétkerékű könnyű kocsija, amely Japánon kívül Kínában, Indiában, sőt Afrika keleti partmellékén is megtalálható. Ez a sajátos kocsiközlekedés azért lett itt a múltban általános, mert a roppant túlnépesedett keletázsiai és indiai térségben igen olcsó a munkaerő, viszont a vontatásra alkalmas állatokban hiány volt. És ez a japán városképre a múltban oly jellegzetesnek tartott jinrikisha mégsem eredeti japán találmány, mert az impulzust ehhez az a kis kétkerékű gyermekkocsija adta, amelyet egy Japánban élő európai családnál láttak a múlt század hatvanas éveiben.

A japán gazdasági organizmus nem rendelkezik bő erőforrásokkal, sőt ereje messze mögötte marad a gazdasági erőforrásokban igen gazdag távolnyugati vetélytársának, az USA-nak, valamint ázsiai szomszédjának is, az Orosz birodalomnak. Japán mérsékeltövi és szubtrópusi gazdasági terében igen intenzív gazdasági élet folyik ugyan, de szükségét szenved mind élelmiszerekben, mind ipari nyersanyagokban s ezért ennek az erőből duzzadó, túlnépesedett gazdasági organizmusnak létkérdése a terjeszkedés. Igen sok rizst termel ugyan, hiszen 120 millió métermázsza termelésével rögtön Kína (496 millió q) és Brit-India (494 millió q) után következik az 1934—1937 átlag alapján. 1927-ben még Brit-India vezetett. Ennek az óriási mennyiségnek ellenére is még rizsbehozatalra szorul, s ebben a tekintetben nem volt közömbös reá Formosa (17 millió q) és Korea birtoka (37 millió q), bár itt csak kevés rizshez jutott s nem lehet reá semmiképpen sem közömbös a hátsó-indiai és keletindiai szigetvilág éléskamrája, mert ezeknek a területeknek gyéresebb lakosságáza miatt jelentős rizsmennyiséghez juthat, így a csak 30-as népsűrűségi értéket feltüntető Francia-Indok ina (62 millió q), a csak 26-os értéket mutató Sziám (42 millió q), a 35-ös értékkel szereplő Holland-India, főképpen Jáva (55 millió q) és a 48 km^a-es Fülöp-szigetek (20 millió q) természetszerűleg vonzást gyakorolnak a 181 km²-es népsűrűséggel bajlódó Japán számára. Nagy rizsbehozatal mellett azonban kismennyiségű, értékes rizst exportál is, de ez semmiképpen sem jellemző vonása a kivitelének. Rizsen kívül búzát és hüvelyeseket is vásárol, mégpedig 1927-ben ezekre 79, 54, illetőleg 53 millió yent költött. A teatermelése terén évi 38 millió kg-mal (1925—26. évi adat) ugyan csak az ötödik helyre kerül Kína (300 millió kg), Brit-India (165 millió kg), Ceylon (95 millió kg kivitel) és Holland-India (61 millió kg) mögé, mégis már szerényebb kivitelre is jut, így a zöld japán tea 1927-ben 11 millió yent jövedelmezett. Ennek a zöld japán teának nemcsak sajátos aromája van, hanem C-vitamint is tartalmaz. Legnagyobb vásárlója az USA. Újabban számottevő már Japán dohánytermelése, amelynek terén 1927-ben 67 millió kg termeléssel mindjárt az Egyesült Államok (562 millió kg) és a Szovjetunió (158 millió kg) után következett. Ma Brit-India és Brazília is megelőzik. Vezet azonban Japán a nyersselyemtermelésben és a tengeri halászatban. A nyersselyemtermelés szolgálatában a magasabb dombvidékek eperfakultúrája áll s az eperfák a magasabb dombvidéki milióban éppen olyan tájalkotók, mint az alacsonyabb, dombvidékeken a teaultetvények. Japán a nyersselyemtermelésben megelőzi ősi mesterét, Kínát, mert amíg Japán 32 millió kg-mal szerepel az 1927. évi statisztika szerint, addig Kína csak 10 millióval. Sőt Japán a világtermelésnek több mint háromötödrészával minden más termelőt messze megelőz. (A világtermelés 50 millió kg.) A mi európai Olaszországunk 4.1 millió és Korea 1.3 millió kg-jával már csak szerényebb részesei a világtermelésnek. A tengeri halászata, amelyet valamelyest megnövelt Korea birtoka, hasonlóképpen a termelők élére állítja Japánt. Egy 1923-ból származó adat szerint a világ tengeri halászatának egyharmadrésze az ő kezében volt, mégpedig 3 milliárd aranymárka értékű termelésből közel 885 millió aranymárkával, míg

Nagy-Britannia 378 millió és az USA 250 millió aranymárkával csak utána következtek. Ma a britek vezetnek 19.5 millió métermázsával, utána következik Japán 193 millióval és az USA 18.8 millióval. (1935. évi adat.) Nem szerepel Japán számottevően a halkivitelben, mert a japán népek a rizs mellett főtápláléka a hal s az évi fogyasztás mértékét tekintve Japán megint vezet, mert itt fejenként 25 kg a fogyasztás, míg Angliában 20, Németországban pedig csak 8.5 kg.

Japán gazdasági életének azonban szüksége van gyapotra, kaucsukra és nádcukorra is, s ebből a szempontból ismét Francia-Indokína, Sziám, Holland-India és a Fülöp-szigetek jönnek tekintetbe, amint ez a velük való kereskedelmi forgalomban is megmutatkozik. Kaucsukból Holland-India 3 millió, Francia-Indokína pedig 0.3 millió métermázsával szerepel az évi termelésben. (1934—1937. adat.) Gyapotot azonban főként Amerika és Brit-India szállít Japánnak, nádcukrot pedig a Fülöp-szigetek. Viszont Japánban az állattenyésztés a sintoizmus és buddhizmus hústiltalma folytán csak egészen alárendelt, akadályos a legelőhiány is.

Szervetlen gazdasági termékekben is szegény a japán föld, csak kénből és rézből van jelentősebb mennyisége. Japán a kén világtermelésében ugyan harmadik helyen áll, de 0.5 millió métermázsa mennyiséggel messze mögötte marad az USA-nak, ahol 19.2 millió métermázsa volt 1926-ban az évi termelés, sőt még Olaszországnak is, ahol ötször annyit termeltek, mint Japánban, mégpedig 27 millió métermázsát. A világ réztermelésében is jó rangsor jut neki osztályrésztül, de ez a negyedik hely 66 millió kg-mal ismét csak eltöprel az USA 859 millió, Chile 190 millió kg évi termelése mellett, s Belga-Kongó is megelőzi 81 millió kg-mal. (1926. évi adat.) Komoly a helyzet a mai modern gyáripari élet két legfontosabb ásványának, a vas és szén hiányában. Különösképpen vasban szegény s ezen Korea vasércbányái sem segítettek sokat, s ez magyarázza kínai akcióját, mert ott már az 1923. évi statisztika is 83 millió métermázsa évi termelést mutatott ki. Szénben már valamelyest jobb a helyzet, mert 1927-ben a világtermelésben nyolcadik helyen állt, természetesen az évi 312 millió métermázsával megint csak messze mögötte maradt az USA-nak (5448 millió), Németországnak (3044 millió), Nagy-Britanniának (2563 millió), sőt még Franciaország (530 millió), a volt Lengyelország (381 millió,) a volt Csehszlovákia (347 millió) és a Szovjetunió (321 millió) is megelőzte. Formosa és Korea birtokbavétele előtt még rosszabb volt a helyzet s Holland-India 14 millió s Francia-Indokína 13.6 millió métermázsa széntermelése némiképp megjavítaná szénenergiakérdését, aminthogy Formosa 16.5 millió és Korea 4.4 millió métermázsája is már segített némileg a régi Japánon. Kína közismert szénbősége a termelésben még nem juthatott kifejezésre, a 205 millió métermázsa évi termelés Japán értéke mögött marad. Petróleumban igen rosszul áll s ezért számára nagyon sokat jelent Holland-India 34 millió hektolitere, sőt a Borneo brit területén fekvő Sarawak 8 millió hektolitere is, mivel Japánban otthon csak 27 millió hektoliter termelhető. (1927. évi adat.) Holland-India ma 73 millió métermázsával szerepel a termelésben. (1937. évi adat.) Petróleumszükségletének kielégítését Japán 1933-ban 27 millió hektoliter nyers- és nehézőlaj behozatalával enyhítette. Igen

fontos termelő hely Japán számára Holland-India ónban is, amelyre a japán réznek, valamint autógyártásának és nagy halkonzerviparának van szüksége. Holland-India 34 millió kg évi termelése mellett Kína 7 millió kg-ja és Ausztrália 2'8 milliója jöhetnek még a japán behozatal szempontjából tekintetbe. (1926. évi adat.) Legutóbb Holland-India 40 millió, Sziám 16 millió, Francia-Indokína 16 millió, Ausztrália 37 millió kg-mal járultak Japán (23 millió kg) ellátásához. (1937. évi adat.) Igen komoly teljesítményt látunk a vízienergiatermelés terén is, mert a hasznosítható vízierőknek kb. felét Japán már a gazdasági élet szolgálatába állította. 1935-ben tehát már 4-2 millió lóerő hasznosított vízierő dolgozott a szigetországban. A japán vasutak 3000 km hosszának villamosítása is bizonyítéka a vízienergia modern kihasználásának. Ebben a tekintetben még a svéd viszonyoknál is jobb a helyzet (Svédországban csak 36%-ot hasznosítottak), messze felülmúlja pl. a Szovjetuniót, ahol a 23.5 millió lóerő hasznosítható vízierőkészletből még csak alig 5%-ot használtak ki.

Japán ipari életének kettős az arca. Az egyik oldalon ott találjuk azt az ősi keletázsiai kultúrából sarjadzott ipart, amelyen megérik Kína ősi lehellete, de sok tekintetben ezen a téren is túltettek mestereiken a japánok, ősi műiparaik közül a lakkárúk, bronzárúk, kerámiai munkák, fa-, elefántcsont- és kőfaragványok, valamint a papírgyártás régóta világhírűek, s ugyancsak művészi ízlés jellemzi a selyemárukat is. Japán igazi életének másik arca viszont egészen a mai európai-amerikai gyáripari kultúra bélyegét viseli magán. Ezért jelent számára komoly kérdést az ásványkincsekben való szegénység, ezért mutat olyan nagy fejlettséget máris a vízienergia kitermelése, ezért igyekszik nyersanyagszükségletének zavartalan biztosítására, s különösképpen ebben látja nagyszámú lakossága életének biztosítását, mert a máris fejlett gyáriparával komoly versenytársként lép fel nemcsak a keletázsiai és délázsiai piacon, hanem már Európának és Amerikának is gondot okoz a japán industrializmus, dömpingáruival pánikot idézvéen elő az európai és amerikai piacokon. Japán gyáripari életében első helyen áll a textilipar. A gyapotárúk gyártása terén Osaka már mint „japán Manchester“ ismeretes, s ezeknek a gyapotárúknak Holland-India a fő vásárlója, mégpedig 78 millió yenért vásárolt 1933-ban, az egész gyapotárúkvitel pedig 383 millió yent jelentett. Körülbelül ugyanilyen értékben vásárolt Holland-India műselyemárúkat is Japántól, amelyek gyártása terén Japán rögtön az USA után következik. Igen figyelemre méltó már japán vas-, acél- és gépipara. A gépipar évi 700 millió yen termelést jelent, sőt ebből 25 millió yen kivitelre esett. Ma már az a helyzet, hogy otthon készült gőzturbinák és Diesel-motorok dolgoznak a gyárakban, otthon készült vasúti mozdonyok és kocsipark áll a közlekedés szolgálatában, sőt vasúti kocsikat ki is visz. Számottevő a celluloidipar is, amelyet Formosa óriási kámfortermelésének köszönhet. Igen jó vásárlója volt ezeknek a celluloidárúknak az USA, azután Anglia, Dél-Amerika és Ausztrália. Gumiáruiból pedig szintén az USA vásárolt főképpen, azután még Brit-India és Holland-India. A papíriparnak ismét kettős képe említésreméltó, mert a sajátos japán papír mellett már ú. n. külföldi papiros gyártására is berendezkedett. Nem mellőzhetjük el a foszfátércekben és a kénben való gazdagság előhívta műtrágya gyártását, valamint a jelentős halászatával összefüggő halkonzervipart sem, mert be utóbbiból már 10 millió yen évi jövedelme is van. A japán halkonzervek legnagyobb része az USA-ba megy. Anglia 5 millió yenért vásárolt 1933-ban. A konzervek főképpen lazacból és rákokból (!) készülnek.

Ez a japán gazdasági organizmus, amint már az ipari életének megnyilvánulása is mutatta, élénk kereskedelmi kapcsolatban áll nemcsak a keletázsiai és délázsiai térségben, hanem különösen a Csendes-óceán túlsó oldalán lévő gazdasági nagyhatalommal, az Egyesült Államokkal. A világkereskedelmi forgalomban csak Nagy-Britannia, az Egyesült Államok, Németország, Franciaország és Kanada előzik meg, így is a világforgalomnak 3.6%-át bonyolította le Japán 1938-ban.

Ugyanakkor a nálánál nagyobb forgalmat lebonyolítók 13, 9, 107, 9-2, 4-9 és 3-5% részesedéssel szerepeltek. Japán vevői is, szállítói is elsősorban az Egyesült-Államok, Kína és Brit-India. Szárított és sózott halat szállít Kínának, selymet az Egyesült Államoknak, viszont gyapotot innen és Brit-Indiából vásárol. Japán világkereskedelme az 1927., 1937. és 1938. évi statisztika szerint a következő képet mutatja:

	1927	1937	1938
Kivitel	1992	2578	2254
Behozatal	2179	2647	2536

Ez a passzív világkereskedelmi mérleg azt bizonyítja, hogy élelmiszerbehozatalra szorul és nyersanyaghiányban szenved. Így Juhász Vilmos összeállítása szerint gyapjából 100%, gyapotból 94.5, petróleumból 86, kaucsukból 81.9, rézből 55.1 (pedig ebből még legjobb a helyzet), vasércből 49, búzából 27.1% a hiány, s egyedül szénből van valamelyes fölöslege, mégpedig 3.5%.

Japán gazdasági életének ez a keresztmetszete tehát megmagyarázza a Felkelő Nap országának szívós küzdelmét, amely egyszerre nyersanyagháború is és a túlnépesedett szigetország népességének elhelyezkedési kérdése is. Az óriási népfelesleg levezetésére a kivándorlás nem bizonyult célravezetőnek, mert külföldön csak kb. 2 millió japán keresi kenyerét. Legtöbben közülük, mégpedig külön-külön kb. 150.000—200.000 a Hawaii-szigeteken, az Egyesült Államokban és Brazíliában él, viszont a Fülöp-szigeteken, Holland-Indiában és Ausztráliában csak alig 5000—20.000 japán telepedett le. Az Egyesült Államok törvényt is hoztak a japánok birtokvásárlása ellen, mert az igazi „sárga veszedelmet“ bennük s nem pedig a kínaiakban látták, akik csak kereseti helynek tekintik az amerikai földet s öreg napjaikra haza akarnak térni Kínába. A kivándorlás helyett tehát egyedül az expanziós politika segíthet Japánon s erre az útra tért már az orosz-japán háború szerencsés befejezése után, amikor megvetette lábát az ázsiai szárazföldön, s fennhatósága alá helyezte mind az oroszok mandzsúriai kulcsát, Port-Arturt, mai japán nevén Riojunt, mind pedig Koreát, japánul Chosent. A japán élettérnek ez a tágulása azonban csak kb. félmillió japán koreai elhelyezkedését jelentette s a mai mandzsúriai térhódítással is csak ismét félmillió japán talált új hazát — amint előbb említettük is — s ezért továbbra is égető szükség számára a terjeszkedés. Legutóbb a belső viszályoktól meggyöngült Kína felé fordult terjeszkedési politikája s az öt év óta tartó hadüzenet nélküli japán-kínai háború eredményeképpen a japán befolyás előretörését könnyelhetjük el Kína földjén. A legújabb indokínai események pedig a Délkínai-tenger jövő sorsát óhajtják előkészíteni, mert ennek a területnek kaucsukjára, petróleumára és ónjára mind nagyobb szüksége van az erősödő japán gyáripari életnek.

S ez a 100 milliónyi japán nép már gazdasági javakban szegényes környezetében is erőteljesen duzzadó gazdasági életet él, de ez a gazdasági erő természetesen messze mögötte marad a gazdasági erőforrásokban igen gazdag távolnyugati vetélytárs, az USA, valamint a szintén rengeteg, de még kevésbé kiaknázott gazdasági erőforrással rendelkező Szovjetunió mögött. Igen fegyelmezett népi erejével azonban felveheti a harcot mindkét ellenfelével s ez a harc eldöntheti hosszú időre Kelet- és Délkelet-Ázsia sorsát.

HALTENBERGER MIHÁLY